

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда
түлдүктүгү

1962 ч.
И Ю ЛЬ
31
ВТОРНИК
№ 179 (5276).

Өртөө 2 көп.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ

Черни «Космос-7» деп кылмал спутнигин чедикшигин салып үндүрерин 1962 чылдың июль 28-те Совет Эвилелинге боттандырган. Бо чылдың марттын 16-да СЭТА-нын чарлааны программаны баураар космиктиг делгемин шынчылдыгын үргүлчүлээр-биле эртем аппаратуразын спутникте тургускан. Баштайгы медээлер-биле алтыра спутникти дараазында параметринг орбитаже үндүргөн: долганарынын эге үези 90,1 минута, черниг кырында эң-не ырай бээринин кемчээли 369 км, черге эң чоок эртеринин кемчээ 210 км, орбитаның экваторже ийленчээ — 69 градус, Спутникте 19,994 мегагерц частотага айкалдаар радиодамчыдыкчыны тургускан. Спутникте орбита-

ның элементтерин шын кемчээр радиосистема болгаш спутникте тургускан приборларын, эртем аппаратураларын канчаар айкалдап турарын черже дамчыдып бээр радиотелеметриктиг аппаратураны тургускан.

Спутникте тургускан аппараттарын чогумчалыг айкалдап турарын оон алган баштайгы медээлер черетилеп турар. Спутникти хайгааразын болгаш оон телеметриктиг информациялар хүтээп алырын Совет Эвилелинин девищеэриде команда-кемчээл комплексинин пунктуралы боттандырып турар.

Аныяктарның болгаш студентилерниң Хельсинкиде VIII Бүгү-делегей фестивалының кирникчилеринге

Аныяк өлүктөр!
Силерге, аныяктарның болгаш студентилерниң Хельсинкиде VIII Бүгү-делегей фестивалының кирникчилеринге, чүректин ханымыдан байыр чедирери менээ өртүчүгүдүр.

Аныяктарның болгаш студентилерниң аки чаңыл апартан фестивалдары аныяк-бүрү расалыг болгаш аныяктыг, аныяк-бүрү үел-бодалдыг болгаш чүдүлгелиг аныяк кижилерин «Тайбын болгаш найырал дөм» чаңгай лозунгун ааа-биле каттыштырып турар. Тайбын болгаш найырал—амгы үениң негелдеги, кижилер төрөлгөсүнө эң-не дерек чүүл болур.

Тайбын бүгү чурттарын кижилеринге дерек. Чүдө менге тайбынның байдалында аныяк салгачылар чогадып, эртемдерин шынчылдыг ап, кижилер төрөлгөсүн байлакшынын көвүдөп, боттарынын аас-кежиги тургузуп болур. Моон ужурунда аныяктарын турар чери тайбын дөм, чепега-нишенини бүгү нияти болгаш бүгү дүжүрү дөм, улустарынын аас-кежиги дөм демиселдерин мурунку олурунга турар ужурайт.

VIII Бүгү-делегей фестивалы бүгү чурттарын аныяктарынын найыралын, тайбын дөм, национал хамаарышпас чорук болгаш социал депшиге дөм демиселге оларын эңил улам быжытсын!

Н. ХРУЩЕВ.

Москва, Кремль.
1962 чылдың июль 29.

Н. С. Хрущев Калиновкада

КАЛИНОВКА. (Курск область). (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев июль 28-те Калиновкада чедип келген. Н. С. Хрущев-биле калы СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнери Г. И. Воронов, И. В. Подгорный, Д. С. Подлаский, СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнери кандидат В. В. Шербицкий, а ол ышкаш СЭКП-нин Курск обкомунун бирги секретары Л. Г. Монашев, облуккомунун даргазы В. А. Белоусов, Россия Федерациязынын болгаш Украинанын коза областтарынын партия обкомдарынын секретарлары база келген.

Хүнүктү бирги чартында Н. С. Хрущев болгаш партия болгаш чазактын өске-даа ууртукчулары өзүн каш шактарын дүртүтүлдү.

тааранын, кукурузанын, мал чени бодыларын, хедир болгаш өске-даа култураларын элек дүжүтүп үнгөн колхозтун шөлдерин көргөн болгаш мал фермаларына чорган.

Хуудукунун 12 шакта колхозтун Култура байлымын чындаа шөлде Калиновка болгаш оон козазы стурларын муң-муң колхозчулары чыгып келген. Аааа болган митингнин СЭКП-нин Курск обкомунун бирги секретары Л. Г. Монашев айткан. Митингте партиянын Хомутовск райкомунун секретары А. Ф. Гудков, Калиновка стурда колхозтун даргазы В. В. Гречев, саанчы А. А. Худков олар чүве чугаалаанар. Митингте Н. С. Хрущев түве чугаалаан. Оон чыгыс чер чуртукчуларга чугаалаан чугаазын адыш чаксаашкынары чыгыс эвес уаа үе кирип турган.

Кременчук ГЭС-ти байырлалды-биле ажитканы

Эш Н. С. Хрущев чүве чугаалаан

КРЕМЕНЧУГ. (СЭТА). Июль 29-түн эртеринде СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЗ-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Кременчукта чедип берген. Оон-биле калы СЭКП ТК-ның Президиумун кежигүнери Г. И. Воронов, И. В. Подгорный, Д. С. Подлаский болгаш СЭКП ТК-ның Президиумун кежигүнери кандидат В. В. Шербицкий келгенер. Аалчактары уутуру-биле көккээ чымыда шөпте болгон оон чогууда кулукчуларга Кременчуктун он-он муң амыч чоннары чымылган.

Эш Н. С. Хрущев болгаш өске-даа эштер машиналарга олуруп алаш Кременчукте чорупкан — бөгүн ол ГЭС-тин байырлалдыг ачылышкынын. Олар гидроэлектростанцияга чедип берген гидроагрегаттарын, башкарыда черин, аныяк-бүрү дерини-нилерни көргөнер.

12 шакта 625 муң киловатт күчүдү ол Днепр ГЭС-тин ачылышкынына тураскада болдурган турдугуларын хей муң кижир кижикчилер митингнин өргөзгөн. Ол станция ам безин барыс үш миллиард киловатт-шак электроэнергияны аймадап үндүргөн.

Украинаың Компартиязынын Кировград обкомунун бирги секретары Ф. И. Мартынов митингнин ажиткан. Оон дараазында Кировград облуккомунун даргазы Г. А. Турбай «Кременчуктун эртерин» тууду организацианын күш-ажылдыг Кызыл түк орден-биле шаңнаар дуга-

йында ССРЗ-ның Дээди Советинин Президиумунуң Чарымын көчкөөн.

Н. С. Хрущев чазактын бедик шаңнаалы — орденни тудугуларын төлөзгөчлөргө тышсырга динжитти адим чаксаашкыны, йерөөл салымшыкын диниреп үгөргөн.

Оон дараазында гидроэлектростанциянын тудуунун начальниги Г. И. Стрелков болгаш электри инженерилерин бригадир Социалист Бүткүл-ажылдыг Маалыры Д. А. Коваленко чүве чугаалаан. СЭКП ТК-ның Президиумунун кежигүнери, Украинаның Коммунист партиязынын ТК-ның бирги секретары Н. В. Подгорныйның чугаазын олдурушканар ижин-биле уткан.

Н. С. Хрущевка өсө бөргө, адыш чаксаашкыны база катап диниреп үгөргөн. СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактын даасканын баураар Искит-Сергеевич гидроэлектростанцияны ажитканы-биле холбаштыр тудугуларга изин байыры чедирип, олар боттарынын эрес-маалыры күш-ажылы-биле коммунизм тургузуушкунуна улау херсиге төлөптег салымшыкын кириген дээрин дем-дегдөөн.

Митинг доозулган. Эш Н. С. Хрущев «Коммунизм тургузукчу» — Украинаның улауу делгереяны, «Хай живе Радянська Украина!» деп йөрөөдү салган.

Аааа харым кылдыр Днепрниң стурларын кырынга күчүдү «Ура» дыңнадып турган.

II кварталдың түңнелдери

Республиканың улетпур бугурулгелеринин коллективтеринин аразында калбарган социалист чарыштын II кварталда күөсүлдөзүн түнөп көргөш, СЭКП обкомунун бюрору болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели оң чарыштын бирги черин Кызылдың алгы заводу (директору эш Скрябин, партганизация секретары эш Зайцев, местком даргазы эш Гаверченко) ээлэп деп санаан. II кварталдың бугурулгелеринин заводтун коллективинин нити продукция талазы-биле 106,8 хуу, баранын продукция-биле 113 хуу күөсүткен, күш-ажылдың бугурулгелеринин бедиктеринин планы 108,3 хуу күөсүткен болгаш пландан ажыр 10,3 муң рубль түнүг камналга чедип алдыган.

СЭКП обкомунун, Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофкомунун шилчир Кызыл тутун Кызылдың дараазында комбинатындам ап алгаш, алгы заводунун коллективинге тышсырын обкомунуң бюроруна болгаш Министрлер Чөвүлелин доктаалында айткан. Ол ышкаш алгы заводунун директору эш Скрябин, техниктиг ууртукчу болгаш партганизация секретары эш Зайцев, местком даргазы эш Гаверченко, комсомол организацианын секретары эш Механович, кол бухгалтер эш Черепанов-ту чартын айнык шалыны-биле шаңнаан, база эң дээр мурнакчыларын шаңнаары-биле 1200 рубльди чарыгаарын заводтун дирекциязында, партганизациязында болгаш месткомга чепшээрзэн.

Чарыштын ийги черин Кызылдың сүт заводунун (директору эш Бояринов, партганизация секретары эш Горюхов, местком даргазы эш Красовский) коллективинге тышсынан.

Заводтун директорун, ында партганизация секретарын, бугурулгелеринин, местком даргазын болгаш кол бухгалтерин айда шалыны-биле 40 хуу-биле шаңнаан. Ол ышкаш заводтун мурнакчы амыч-чынарын шаңнаарына 800 рубльди чарыгаарын чепшээрзэн.

1962 чылдың II кварталында Кызылдың хлеб заводунун, Туранин райкулпур комбинатынын, дараазында комбинатынын коллективтери бедик көргүзүлгөни чедип алган. Ылаңаамак Шуурмактын, Шагаан-Арыгның райкулпур комбинаттары, Кызылдың пиво заводу дини ышкаш коллективтер II кварталдың планын күөсүтпээн.

1962 чылдың ийги кварталында социалист чарыш республиканың автоажыл-агы коллективтеринин аразында база оңа калбарган. Ол чарыштын бирги черин Кызылдың № 2 АТК-зынын (начальниги эш Зубов, партганизация секретары эш Баранова, местком даргазы эш Григорьев) коллективин ээлэп, шилчир Кызыл тутун чаалап алган. Мурнакчы коллективтин бугурулгелер көргүзүлгөни тонна талазы-биле 113,1 хуу, тонна-километр-биле 130,9 хуу болган, АТН-ның чолаачылары наарал дургуунада 32,6 тонна бензинин камнап алганар.

«Сельхозтехника» каттыжышынын автобазасынын, Минусинск болгаш Шагаан-Арыгның АТН-ларынын, Коммунал ажил-агы министрствозунун АТН-зынын, Пассажирлер АТН-зынын коллективтери ийги кварталда меску чедикшигинерин чедип алган.

Кызылдың Гастелло аттыг културалык болгаш амычалык паргызмалы Ноган театры июль 28-те байыр-ладдыг шынчылдыг көстүп турган. Республиканын бүгү-ле булунарында илгитилгээ Тыванын көдээ ажил-агынын мурнакчылары, партия, совет ажилдакчылары, колхозтор, даргалары болгаш совхозтар директорлары, республика найыскалынын хой-инитинин хой санын төлөзгөчлөргө аааа чыглан турганар.

Чыгланарын өөрүшкүлү аажок. Канчал өөрүсө боор! Чылдың

СЭКП обкомунун бирги секретары С. К. ТОКАНЫҢ илеткелинден

Эштер! Бистин чуртук бүтүлүшү Чөвүлелиниң болгаш ХХП съездинин төөтүлүг шинтилерин, бистин партиянын Программанын, ТК-ның болгаш чазактын көдээ ажил-агы талазы-биле оон ийги айттышкынары амычалык боттандылар дээр демисел-шаан, бистин республиканын амычалык чоннары айткан үе шинтеде эки түдүктөрүн чедип алган деп илеткелчи чугаалаан.

Чаз тургузуп баураар чуртуктун чаксы тарылтанын алаан республикага болгаш оон бүгү райононы ажыр күөсүткен, оон-биле калы кызыл-тас тарылгасы эртен чыга уур 25,8 муң болгаш кукурузанын 12 муң гектарга көвүдээн.

Хову амычалыг механизаторларын, тускай эртемилерин болгаш колхозтар база совхозтар ууртукчуларынын кызымхай күш-ажылы эки түдүктөрүн берген: Каз-Хем районун «Тилеке», Тандынын «Революциянын чалыжы» колхозтарда, «Найрал» совхозта болгаш өске-даа ажил-агыларда кызыл-тас элекши дүжүтүп быжып турар.

Дүжүтүп хедир шинчиле болза, республика күрүнге 6,6 миллион пуд тараа салар талазы-биле бодунуң хуудузын чүдө күөсүлүр эвес, харин ажыр күөсүлүр, үренинери чедир-биле урун ап, мал чени тарааларын белеткен, күш-хүннеринге элек тарааны берип шыдар дээрин херечилеп турар.

Эштер! Бир эвес мези үстүндө чугаалааным ышкаш хову амычалык хову ажилдакчылар ажаал алышкыны бедик аротехниктиг деңгелге организастар ужураут элекши дүжүтүп үнелин салган болза бистин алаары малчыларын — койжудар болгаш ишек каларчылар, салчактар болгаш бызаа ажалчылар, хаан ажалчылары болгаш чыгышчылар, илгитилгелери болгаш күш ажалчылары тускай эртемилерин илгитилгелери киржилгези-биле, колхозтар даргаларын база совхозтар директорларын билдиргил ууртукчулары-биле эки дүжүтүп база алганар. Ол болза бирги чартык чылда ээ бүдүрерин чартык чыл панын эртен чылдаа чогуур үезинде уур 108 хуу күөсүткеннен, а мал белеткээр 17 хуу көвүдээнден илден-дир.

Нити сүт саадазы 42 хуу болгаш бир азырал ишек олаштыр ортук сүт саадазы 11,5 хуу көвүдээн. Малдын баш санын өстүрүр талазы-биле чамалык чедикшиглер база бар. Чыгыш, мыйсыгтыг болза мал 8 хуу, ийнектер—13 хуу, хаанар—44 хуу, хойлар болгаш өшкүлөр—5 хуу, база куштар — 20 хуу өскө.

Бо бүгү болза районон болгаш ажил-агылар мал амычалык продукциянын күрүнге садарынын чартык чыл планын ажыр күөсүлүр болгаш СЭКП Төп Комитетинин база Совет чазактын бедик үнелээшкенин алыр арганы биске берген. Бо айттырлар талазы-биле көргүзүлгөни өскөр билер салар: ээ талазы-биле чартык чыл планын 115,3 хуу, дүктү—114,7 хуу, сүтү—107,1 хуу күөсүткен бис.

Бо талазы-биле улау-кемчилер, төс-кемчилер болгаш чон-кемчилер эки түдүктөрүн алган, өске районон-биле деңгээр дээр көргүзүлгөни дээр оларга СЭКП обкомун болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шилчир Кызыл тутуну тышкыны моон мур-

баштайгы чартында күрүнге ээ, сүт, дүк садарынын планын олаа-ларын ажыр күөсүткен дээр бистин республикага тышкы бедик шаңнаал—Россия Федерациязынын Министрлер Чөвүлелини шилчир Кызыл тутун Тыва хууду эл турган оң болгай.

Хуралды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы М. К. Мендеев айткан.

СЭКП обкомунун бирги секретары С. К. Тока допчу илеткел кылган.

мунда чугаалаан болгай бис.

Көдээ ажил-агынын ууртук, девищеэр ажил-биле колхоз-совхоз бугурулгелеринден, индустриалары, партия обкомдарынын, райкомдарынын болгаш республикаларын КП ТК-ларынын көдээ ажил-агы талазы-биле партторлары база индустриаларын тургузуп дугаа-гайыда тола директорлары берген СЭКП ТК-ның март Пленумунун айттышкынарынын деңгелге шыгара-гайы чугаалаар деп болаан мез. Көдээ ажил-агы айттырларында айткан эки талаар көдээ ажил-агынын ууртукун эде тургускаанын түнөөлүр. Бугурулгелерин мурунда турганы ышкаш саазын кырында директиваларын орунута көдээ ажил-агы бугурулузын хой талаалыг улашканын оперативтиг ууртук, организастап, эвеналар, сүт-баран фермаларына, хойжу бригадаларга, културга тургаларына чедип турар апарган.

Чалаанын бугурулгелеринин ууртукчулары (штер Градобоев болгаш Турген-оол), обкомун чамалык индустриаларын, айткан зона-лык индустриаларын, ажил-агыларга, эвеналарга болгаш бригадаларга доктаамал чоруп, оларын күшүтүп болгаш коошк талаларын билер туралар, оон амычалык улашканын көдээ ажил-агынын колхоз-совхозторунун талазы-биле республикада кол чери ээлеп турар. Чалаана зоназы бодунуң күшү сандартап ажил-агыларын чер-черге практиктиг дуза көргүзери-биле урун хуудасаа чорудуп турар. «СК-2» комбайнынын тараалар ажилал амычалык тарааштыр эде дерин талазы-биле социалын зонага эрттирген. Масс-политинг болгаш култура-чарымын ажилаларын чорудууда бар. Ылаңгай бүгү-ле тускай эртемилер, партия актив чоруп график баураар колхозтарга, совхозтар болгаш фермаларга барып, аааа массалык болгаш организастык ажилды чорудуп турар. Эргелек партия райкомдары болгаш райкукукомнар-биле доктаамал харышталыг айкалдап, көдээ ажил-агынын чорударынын мурнакчы дүжүлгөзүн өргөни база ажилал турары өөрүчүгү. Ол зоналык чамалык ажил-агы чоруп И. Карбыга чорган болгаш Хакасиянын сүргөлүг хаан ажалчымын эш Микшевич барып, оон дүжүлгөзүн таныжы чорган.

Кызылдың бугурулгелеринде көдээ ажил-агынын ууртук талазы-биле ажил амычалык оожум тургустууп турар. Олар директивалар ундурары үргүчүлүп турар. Ажил-агыларын эргелей бау-биле кезип, хой кезинде инспекторлар ажилды күөсүлүп, ажилды эки организаста-вайн турар. Ол дугайын СЭКП-нин Каз-Хем райкомунда бо чылдың июль 25-те болган пленумунга беэин чугаалап турган. Россия төвүнүн бугурулгелеринин ажилдакчыларын 1962 чылдың июль 27-де чөвүлө хуралына эш Н. С. Хрущев чугаалааным ышкаш эштер Шукла болгаш Кузнецко ажилын эде тургускаа чогуур боор.

Көдээ ажил-агы бугурулгелеринин талазы-биле ажилды чамалык эки талааларын чугаалааным, чедип алдыган чүдүлгелер оожурган шыдаас болгаш оожургаар эрге-даа болур.

Чок бис. Чүдө дээрге ол чедикшиглер бо чылдың чедип алыр дээр соругу-ларымыз шинтилереп шыдавайн турар болгай. Бис ам бо чылдың чеди айларын чурттал эрттир, а көдээ ажил-агы продукциянын кү-рүнге садар, илаңгай бугурур талазы-биле соругуларын чартыктын беэин шинтилереп бис. Ээ садар талазы-биле чыл планын чүдө 34,5 хуу, июль 20-ден 25-ке чедир беш хуу, июль 25-ке чедир 2,8 хуу, сүт—58,4 хуу (өзүлде 1,9 хуу) болгаш дүк 78,9 хуу (өзүлде 0,5 хуу) күөсүткен чорукка оожурган болур бе? Канчал-даа болза.

Чамалык районон болгаш ажил-агылар план күөсүлери дээр коош-как ажилдап, чыгыс килограмм-даа өсүлде берейн турар. Оперативтиг медээлер баураар алтыра 1962 чылдың июль 25-ке чедир дүк садым алышынын планын Эрэин район 103,5 хуу, Улау-Хем—90,3 хуу. Току—96 хуу күөсүткен болуп турар. Сүт талазы-биле планын Бай-Тайга—81,2 хуу, Барыш-Хемчик—71,8 хуу, Чон-Хемчик болгаш Улау-Хем—61,6 хуу, сүтү—Тес-Хем—52,7 хуу болгаш Току—43,7 хуу күөсүткен.

Моон алган көөрге илаңгай эт талазы-биле байдал ажа дүвүзүзүн билер болуп турар. Ол чорукту чоошк хүнерде эдер дерек, эштер.

Бо чөвүлө хуралда республиканын бүтү алаан оожуркун турар чүве болганда көдээ ажил-агынын дикла хей айттырларынын силерниң кичээлдерин уладым турар деп болаан мез. Оларын шинтилереп эденде көдээ ажил-агы талазы-биле күөсүлгелерин күөсүлгөзүн улау-биле хамаарып.

«Мал ченири барда ээ-даа, сүт-даа бар болур, мал ажилы-даа ээ» деп СЭКП ТК-ның, Совет чазактын, эш Н. С. Хрущевтун айттышкынын шугулар билер болгай силер. Ол директиваны эки-ле шинчилдеп алган ышкаш бис. Ылаңаамак чүдө шинчилдеп алыр четес, ону ажил-агы кырынга боттанды-лар. Чүдө чугаалаан айттышкыны багыт боттандырып турар бис.

Малдын бугурун ченирин белет-көөрүнүн планын республика июль 25-ке чедир 3,7 хуу, Чалаана эргеле-ли 5,2 хуу, Кызыл—2,5 хуу, Току район — 1,3 хуу, Тес-Хем — 0,5 хуу, Танды — 0,9 хуу болгаш оон-даа өске. «Межегей» совхоз 0 хуу, «Тес-Хем» совхоз—1,4 хуу болгаш оон-даа өске.

Мал чениринин белеткелни дүргө организастары чүдө өтүп турар мал ажилыга чон-чур тургусурун хандарар эес, харин дүжүтүп ажап болур.

РСФСР-ниң Көдээ ажил-агы министр В. П. СОТНИКОВТУҢ чугаазындан

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели мал ажилынин продукцияларын бугурун болгаш садым алышкынын күөсүлгөзүн, а ол ышкаш 1962 чылдың бирги чартындаа малдың болгаш күшүтүп баш санын өстүрери дээр автономнот республикаларын, крайларын болгаш областтарын со-циалист чарыжынын түнөөлүгүн чугаалаан көргөш, Чон-Сибирь экономиктиг район талазы-биле со-циалист чарыжы Тыва АССР тил-декти болган деп санаан, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шилчир Кызыл тутун Тыва АССР-ге тышкы болгаш 10 муң рубль түнүгү акша шаңнаалы бээр деп доктаа-кан деп эш В. П. Сотников дичат-кан.

Улау күш-ажылы тилелге-биле—РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелин шилчир Кызыл тутун чаалап алганы-биле министр В. П. Сотников республиканын көдээ ажил-агынын ажил-агыларын байыр чедирип, илаң социалист Ала-чурт-тун чаңгай чоруп дээр моон сой-гаар-даа чаз-чаз чедикшиглерин болурун күзөөн. Оон-биле калы рес-публиканын колхозторунун болгаш совхозтарынын ажилында чамалык чедиктери эш Сотников демле-тээн.

алымшыкын организастыг чорудар болгаш күрүнге тараа садар талазы, биле бистин илгити хуудулушты чедикшиг күөсүлгөзүн аргазын баар.

Республикада байлак дүжүтүп үгөш, тарааларын хей кезип баш турар турар. Чок-таранын ажаал алыр үе келген, кукуруза эки өзүп турар деп үстүндө чугаалаан болгай мез. Ажаал алышкыны эки белет-көөр, ажаал алышкынын чымыштыг кампанызын эки эрттирер, көдээ ажил-агы чымыштыг эки доозар хуудулушты бис. Ылаңгай болза-даа ажаал алышкыны белем эвес бис. 1962 чылдың июль 20-ге чедир тараа комбайнынын чүдө 42,7 хуу, өсүлгө—0 хуу, Каз-Хем—10 хуу, «ТКА» 25 чылды совхоз—8 хуу күөсүлгөзүн, чүдө «Тес-Хем» совхоз 100 хуу күөсүткен.

Механизатор кадрларын четчелээр, оларга култура-амычалык талазы-биле байланып тургусурун, комбайныны эде дерини, авто-транспортту болгаш олаа-чорак саа-ларын белеткери илаңгай хей тала-лык ажил бистин республикада аажок сандаргай байдалда турар.

Партия обкомунун бюрору, Министрлер Чөвүлели, көдээ ажил-агы продукцияларын бугурулгелер болгаш белеткелдер министрлери, девищеэр ажил-биле бугурулгелер эргеле-дир, бүтү партия болгаш совет организастар 1962 чылдың ийги чартындаа бүтү көдээ ажил-агы ажилаларын тода чорудар дээр кү-женишканы күөсүлгөзүн, бүтү чедикшиглерин ап, ажилды эки орга-низастары эргекч чугула.

Ылаңгай бо база өске-даа со-ругаларын шинтилереп мал чени-ринин белеткелни болгаш дүжүтүп ажаал алышкынын билдиргил дүгү-түрүлгөзүн, улау ажил-агынын болгаш културанын өске-даа ажил-агыларын планларын күөсүлгөзүн, күш-ажылы шын организастарын, илаңгай улашканын үр-түдүлгөзүн ажил-агыларын, материалдыг соогурул-гелер диничи принципни шымын са-гынындаа хамаарып.

СЭКП ТК болгаш Совет чазак бистин республиканын ажилын чон-нарынын дугайында аажок улау са-пын салып турар, ол бүтү болза күш-ажылы партия болгаш чазак эки деп үнелер турар республика-рын салгына Тыва АССР ийер ар-ганы берген. Бистин республиканын ажилын чоннары партиянын болгаш чазактын ала сагыш салымшыкы-на харым кылдыр 1962 чылда

Кызыл тукту алганывыс— бисти улам сорук киирген

☆☆☆

Данзырын Өмүрүнүн каларып чорур бу хойларынын бирээни-ле 4200 грамм дүк берген. Хойжунуң бо чылым ба бурзунден 3200 грамм дүк алып хүлээлгези амжыр куустеттинген. Ол ышкаш, төрөдөн 462 хойдан 493 хураганын база менди наамгап ап, өстүргөн.

Данзырын Тес-Хеминиң «Чодураа» малхозта чаа, мурначы хойжуларын бирээни. Өг-бүлениң ээси Иван Данзырын ам ук колхозта № 1 хойжу бригаданы баштап турар. 1962 чылда бир хойга өнөштүрүп дүк мырмалдаанын таласы-биле ол бригада малхозта эки көргүзүлгү болган.

— Бирги чартым чылда Россия Федерациясынын Чоюн-Сибирь зонасынга чарышса тикленчи болуп, чаалап алган чазактын шаңалын үшүн кварталда-даа быжыг туруп, республикавыстың куш-амычы алдарын бедилер дээш улам-на эки амылдаар бис—деп, эш Данзырын чугаалаан.

Фото М. Оонкуу.

МАЛГА ЭЛБЕКШИЛДИГ ЭКИ ЧЕМ ДЭЭШ

Колхозтарда болгаш совхозтарда жинтинин малын баш саны чыл келген турум-на көзүп турар. Оң ужурунда ажал-агыларын ууртукчулар, партия болгаш совет органдары малга быжыг чек-суурну тургузар дугайында локтаал сагыш салыр хүлээлгелет.

Эркен чылым элбекшилдиг мал чечнери белеткен ап болур аргаларын четче ажаллааны-биле Барыш-Хемчик, Бай-Тайга районнарын ажал-агылары мал чечнери белеткенниң планын куустетпез болгаш белеткенниң чечнери нияттын малын хергелдеп тандырып шыдааан.

Бо чылым хергелдеге бүрүн чет-чир бөдүн болгаш шыггыт чечнерин белеткен ап болур аргалар бар. Оң-сигениң үнүжү эркен чылдан багыт эес. Мал чечнери белеткенниң таласы-биле эркен чылдын чечнери болза ажал-агыларын ууртукчулар болгаш партия органдары чогур түнөөдөргө кылган. 1962 чылда ситен болгаш ситос белеткенниң планарын куустеткенде колхозчуларын база совхозтар ажалчыларын бүтү куужун мобилизацияларын негиз турар.

Индиг болза-даа Барыш-Хемчик, Бай-Тайга районнарын колхозтар болгаш совхозтары мал чечнери белеткен ажалды жакко оңуң темпиги чорудуп турар. Индиг бол-тайгы чарын хонунда ситен белеткенниң графигин бо ийи район куустетпез. Барыш-Хемчик районда чүтүлө 300, Бай-Тайгада 400 амыг тоона ситен белеткеттинген.

Чамдык ажал-агыларда ситен кезер техника четче ажаллааткыч турар. Чикээ, «Большевик» колхозта ситен кезер 5 машинада чүтүлө ийи, «Барлык» совхозта—10-ден чеди, «Шекпээр» совхозта—17-ден оң бир ажаллап турар. «Шекпээр» совхозтун бирги салбырынга быжыл-лаан мырнай чаа ситен кезер ийи машина совхозтун төп коданчыда

турбузган хемээр. Бай-Тайга районда база индиг чорук бар. Кайы-даа районнарын ажал-агыларын ситен кезер машиналар четче ажалла-дын турга-даа хол калымыларын ситенчилер база энеси. Маада то-дартып чикер болза эркен чылым бо үзө чүтүлө «Кара-Хөл» колхозта хол калымын 150 ситенчилер ажаллап турган болза ам бүтү Бай-Тайга районда чүтүлө 130 кыж хол калымын ажаллап турар болур. Ол ышкаш «Большевик» колхозта, «Барлык», «Шекпээр» совхозтарда кончүт энеси ажалын айттар заа-ра туттунган.

«Большевик» колхозтун С. Очур бригадиринин бригадасы, «Барлык» совхозтун Асым-Барлык (эргелекчи эш Очур), Биче-Тей (эргелекчи эш Мичаа) салбырларында, «Мур-накчи» колхозтун эш Семис-оол бригадиринин бригадасы, «Тээли» совхозтун бирги салбырында (эргелек-чин эш Очур-оол) мал чечнеринин белеткенде дендик жокудашыкын чоруп турар.

Индиг болза-даа боттарынын шу-дургу ажалы-биле ситен кезилдеин-ге үлгөргөп ажаллап турар мур-накчылар ажал-агы бүрүзүлө бар. Чикээ, «Большевик» колхозта Хо-мукшу Биче-оол ситен кезер маши-нада бүдүрүр ажал нормазын хун бүтүлө амыг куустетип турар. Ол ышкаш «Большевик» колхозта эш Очур-оол бригадиринин ситенчилер бригадасы, «Барлык» совхозтун Би-жикит-Хал, «Шекпээр» совхозтун Аялгыты, «Тээли» совхозтун Бай-Тал салбырлары дээр көргүзүлгө-лүг ажаллап турар. Инчалыкжок мурнакчы ажалдаарын, бригадалар-нын, салбырларын дуржулганы чөр болгонда итереттинмейн турары коомдучулук.

Индиг болгаш ийи оң хонун-нун овалдаары куустеткенниң, ол ышкаш үшкү оң хонунуң овалдаары база куустеткенниң чокчулап турарынын чылдааны

Сүт-бараан фермазы бирги черде

Бистин Билелит сүт-бараан фер-мазын турган фермазы-биле соци-алисттик чарыштыг. Бо чылдын бир-ги чартынын түнөөдөргө ийи бу-рутуңден сүт саалдаанын таласы-биле бистин ферманын көргүзүп «Кызыл тараачын» колхозтун эске фермаларында амыг болган. Чүд дээр, чартым чылда ийи бүрүзү-ден ортук саалда 1063 кг бол-ган, э эркен чылда чүтүлө 839 кг турган. Бистин бо көргүзүлгүс ре-спубликанын колхозтарынын сүт-ба-раан фермаларынын көргүзүлгө-лүг дээр болган деп дыңдап турары өөрчүтүт.

Ферманын инктеринин сүзү бо чылым канчал мынчаар «үп тура-рып дээр, кышкы үзө ситос, ситен, концентраттыг чечер-биле инктер-ин тургузу азыраарында, майны 25-тен сонгаар чайгы озаже шал-чак, саалданы хүнде үш катап озадал чораян чегинге инктерин барып саап, хүн-лүн иштинге оза-далышкынын организааанында, саалчыларын, каларчыларын бот-тарынын хүлээлгелерин ак-сеткил-дик куустер дээр кара-кымыл ажаллап турарында болур.

СЭП өбүмүнүн кижигүнү Эни-к-оол Мелнижик саалчыларын ара-зында социалисттик чарыштын бирги

чегинде. Чылдын бирги чартында ол болгаш быжылгаан ийи бу-рутуңден 1184 кг сүтү, район Со-ветинин депутаты Баиы Шангыш-тай—1120 кг, Маалы Эрөнбү—1133 кг сүтү сапган болгаш эске-да саалчыларын көргүзүлгө бо чылым болуп турар.

Ферма чылда ийи бүрүзүлө ортук-а-биле 1550 кг сүт саар хү-лөөлгөп турган болза ам чылдын ийи чартында бир инктерин 487 кг сүт саарга ол хүлөөлгө ку-сеттнер апарган. Мынчанга чылда ийи бүрүзүлө саар сүтү 1700 кг кылдыр үстүлгө хүлээлгелерин эл-көргөн бис.

Ферма чылдын бирги чартында күнүгө 150 тоона сүт саар хү-лөөлгөп 141 тоона сүт-биле, эскеини ситалы-биле куустетип, Чылдын ийи чартында 171 то-на сүтү күнүгө саар хүлөөлгө-лүг ийи новы айка куустер дээр ферманын коллектив демежини турар. Оң-биле бистин республи-канын чаалап алган Кызыл туугу быжыг тузар дээр демежелге бол-уштуу үлүстү кийер бис.

П. БАЙЫР,
Ферма эргелекчи.
Биче-Тей район.

чүтүлө? «Тээли» совхозтун хол зоо-техник эш Гаража болгаш эске-даа чамдык ууртукчулар ситеннин үн-үжү тайыс, мынчанга ситен кезил-деп чөр албайн турар деп тайым-бырлап турар. Мал чечнери белет-көөр планын багыт куустетипин ту-рарынын хол чылдааны болза чам-дык ууртукчулар оларга дааскан ажал-херектиң куустедиз дээр харымсалгазы медресе библией ту-рары болур. Оң түнөөдөргө ситен кезилдеинде күш-ажыл багыт орга-низааттанын, ситен кезер маши-налар зааа туруп, хол калымылар-биле ситен кезип болур хей ажилер ситен кезилдеинге киришпейн ту-рар. Итинин чеченелгези база четпес организааттанын.

Колхозтарда болгаш совхозтарда партия комитеттери, партия эге ор-ганизаациялары ситен кезилдеинде ажаллап турар ажал-ишчилерин ортуңда полит-массалыг ажал-ды калыптыр, социалисттик чарышты организааттар хемчег албайн турары харадаачыг.

Барыш-Хемчик, Бай-Тайга ра-йоннарын ажал-агыларын мал чеч-нери белеткенниң планынын ку-седиринин аргалары бар. Ам чамык ужу болза паркомнар, партия эге организаациялары, колхозтар башта-ар чегерин, совхозтарын дирекция-лары бүтү колхозчуларын, совхозтар ажалчыларын элбекшилдиг мал чечнерин белеткенде мобилиза-таары болур.

М. БОНДАРЕНКО.

СЭП өбүмүнүн Чадана
эргелекчинин таласы-биле
инструктору.

Чеди чылдын тудугларында

Ийи улуг тудуглардан— ийи бригадирлер

Бо кижилер бистин респу-бликада тургустунуп турар бү-гү-үшөөлөп ужуру-дузалыг үлүг тудугларда бригадирлер-дир. Оларнын аразын тайга сыннар, бедик дагалар, дегем ховулар, чүс-чүс километрлер аңгылап турар-даа бол, оларнын күзөл-чүткүлү болгаш эчис соруга-зы чангыс. Ол дээрже — улуг тудугларын дүргөн дооскам, коммунисттик нийтикеди тур-гузар дээр бүтү совет коннун маалдырлыг демиселинге ботта-рынын төлөттиг үлүгүн кийер-рин-дир.

Василий Федорович Ксено-фонтов (он таласында) «Тыва-даг-дугу» комбинат тудуунда бетоннакчыларын бригадир, Михаил Дмитриевич Чертога-шев (солагай таласында) «Ты-ва кобальт» комбинат тудуунда бетоннакчыларын бригадир. Ол бригадалар тергининер-нин санынга кирип турар. Со-вет тудугчуларын Хүнүгө күш-ажылчы белеткерлуг ужу-ражыр дээр ийи улуг тудуг-ларнын ол бригадалары ара-зында социалисттик чарышты салганнар.

Сөзү болгаш фотоу
В. ЛУТКОВТУУ.

Кукуруза эки өзүп турар

«УТКА 25 чымы» совхозтун Ак-Туруг салбырынын трактор-хоуу бригадасында дуржулгалыг механизатор Л. Сундуй эркен чазын «Беза-рус» трактор-биле чымчак чеге шилдирге 416 гектар чегин аңдар-ган.

Совхозка кукуруза тарылгазы эгелери-биле эш Сундуй Жау-Хону деп чеге 114 гектар кукурузаны дөрбелчи-улаачак арга-биле чашты-рып тараан. Механизатор Сундуй анаа быжылгаан участкада кукуруза-нын олтургалар аразын кийиртеп, куштываастап, бок үшүстөрүн чок кылдылаан, немелде чөмчөгөлгөн түккөн. Инда кукуруза эки өзүп үнүп турар.

М. БАЗЫР-САДЫ.

Чащиннер

Бедээ ажал-агынын механизато-ру деп мергежи хүндүлүг болгаш чутуга. Оңу чедип алып дөр күзөл—чакыдан тракторист болуспас чо-роан Константин Чащиниң эң чаа-гай күзөли чораян.

Костя бичининде өскүс калганын-дан 9 харыг турган-да күш-ажыл-чы амылдаары кирген. Баштай Ка-Хем районун «Коммунисттик орук» колхозка каларчыларга дуалап ажаллап эгелешип, оон совхоза дур-жулгалыг трактористин бригадасын-га кончүкчүлүк берген.

Бичининде калы ойнал эскеин, калы ажаллап, тракторист кесекте-ри өөренип турган эштери И. Би-чиники болгаш Г. Салчак-оол олар-нын дугайын К. Чащин кончүт мын-а-шыл-биле сактып чутулаан турар. Бедээ ажал-агы техникумунда мын-а-ш болур чорукка оон кижинтигерин-ге мынган хооуну тракторист эш О. Наттин-оол улуг ролду ойноан. Машинанын шыш, камыг ажалла-зын канчаар чорудар, кангыг тава-рылга машина урелер, халас тура-ры дээр дугайын Костяга ол үргү-чү таймырлап берип турган.

Ол үзөп бөр — үзүк чок, кы-зымак күш-ажылчы алды чыл эрт-кен. Константин Чащин ол үеиниң дуржулгада артылың баштаар че-ринде эң ажалы дээр хей улаа шапал, макталды алдылаан. Оон алы колхозтун хүндүлүг салбыра-зында кирип, ол ак-сеткилдиг эки ажалын заа солунуга каш-даа улаа макталды бижжэн.

Практика таласы-биле улуг дур-жулга бар-даа болза, теоретиктик белеткелди кошкан, улам ийи өөр-енип амылдыр оон негиз келгени оон ажалынын улам-на билинин турар апарган.

Мынчанга 1959—1960 чылдарда Чащин механизация школасында өөр-енип, калбак профессиональ ме-ханизатору деп мергежилди ап, оңу кончүт эки дооскам, Тыва ком-плексида геологразведка экспеди-циясынга ажаллап кирген. Ол ам трактор дилеринин септээр черде ажаллап, кылыр нормазын докта-маз 120—130 хуу күтүскен, ол коллективтин мурнакчы кижилери-нин бирөөсү болуп турар. Чүтүлө 1961 чылда бестин эш Чащин ийи улаа мактал шаңалды ап, күш-ажыл дегеринге кийи кийтирген. Амыз Константин Чащинин доосканы механизация школасын оң

дунмазы Семен Чащин бо чылым до-о-зуп турар. Колхозтун болгаш кол-хозчуларын идгелген шындыгы, эки өөренип, ажалдаарын амыз дунмазына үргүчү чалгыр.

Талын районда Тываанын дуржул-га станциянын Хадип-Аксыйла фермасында ажаллап турар Талсы Чащина чокта чаа дунмазы Констан-тинге чаагазында болупун малдап турары бызаларынын хонуга ор-тукма немелде дегинин 700 грамм чедип, социалисттик хүлээлгезин күтүспүп турарын, СЭП И-нын болгаш СЭП-ин Министрлер Чөвү-лелинин күзүлүгү дээр ажал-ишчилерге Кызыл туугулар дээр дээр ажал-ишчилерге кызым-маккай күш-ажылчы-биле эрт, сүт, дүк бүдүреринин болгаш күнүгө сааларын таласы-биле Чоюн-Сибирь зонасынын бирги черин алганы дээр РСФСР-нин Министрлер Чөвү-лелинин шилдиги Кызыл туугу бис-тин республикага тывысылаан, 10 муң рубль-биле шаңалыныга харым кылдыр улам күженишкенин ажаллаар мен деп угбазы дунма-зынга бижжэн.

Чащинин хеймер дунмазы На-ля «Коммунисттик орук» колхозтун но-каа бригадасында база эки ажаллап турар. Чеселдеишкенин бүтү-ни-ти дүжүрү болгаш тайбың дээр Бугу-дегелерин Москвага конгре-зинге Совет чазактын баштыны эш Н. С. Хрущевтун чугааны-биле та-нышкан, каш дамыр күштү уну-руп, улам эки ажаллап турган, Төрөн чуртуну улам ийи чек-теп дөжүүрүңге, камгаланыр кү-жүн улам быжылгаарында бүтү ку-жун бөрүн Наля чугаалаан.

Улам ийи өөренип, улам эки ажаллаар, ажалдын кылыр нор-мазын хүн бүрүдө амыг күзүлүг дээр соксаал чокка ажалдаарын бистин чагай амылдаарымыс, партияны-нын болгаш чазактыктыг буянын чагай политиканы, ажал дээр со-вет киж бүрүзүн сорук кирип ту-рат деп Константин Чащин чугаа-лаан, тракторист болгаш слесарь мергежилге негиз булдуворист мергежилди өөренип алып соруга-ны салып алган мен. Оң-даа болза партиянын төгүлүг ХХП съездинин шийтирлерин күзүлүг дээр маон кирип үлүгүн көзүлүг дээр дугаалаар деп ол чугаалап турар.

Д. РЫЛОВ.

ПЕРСПЕКТИВАНЫ КӨРЭЭЛИ САЯН ГЭС-ТИ ТУДАРЫНГА ХОЛБАШТЫР

Делегейле эң улуг гидроэлектростанцияларын бирээни болур Саян ГЭС-тин төлөксели Ленинград хоорайда кылган турар. Оңу тургузар чегин баштайгы шилдиг ажалдаары доозулган, амыг уде Саян ГЭС-тен орун Енисейниң ууңга сүт моонелер шилдиги шилдиги эгелеш. Оң биле холбаштыр РСФСР-ниң Көдөө ажал-агы продукттарынын бугу-рулгезинин болгаш белеткелер министрствозунун төлөксели институ-дунун чөр тургузуу шилдиги экспедициясынын бир отряды. Шагаан-Арыг хоорайда чедип келген. Ол отрядтың ууртукчуу инженер Евгений Васильевич Волков-биле бестеады моон алаанда пардамыс.

Саян ГЭС-ти тургустан омондө терелнөө сүт дүңгө баар черлер-нин көдөө ажал-агы бугурулгезин катап тургузарынын амыг өскөр чугаалаарга, мурунда ол черлерде адалын турган көдөө ажал-агы продукттары ол-ла олчаан бөр ужуруг чаа шилдиги шилдиги ты-варынын сема төлөксели белет-көөр соругалыг бис—деп ийенер таймырлап чугаалаан. Отряд ком-плексиниң шилдиги ажалдаарын чо-рулар. Оң составында чөр тургу-зуу шилдигеринин тусай эртем-чилер, гидротехниктер, агроном-нар болгаш эске-даа ажалдаарын бедик мергежилди инженерлери кирип турар.

Саян ГЭС-тин моондө станциянын тургустувар чегинге сугуну деңи-лин 220 метр чедир терелнөөр, оон түнөөдөргө чүс-чүс дөрбелчи километр шилдиги шыла алган кы-зымак далай Тыва республиканын деңизинге тургустувар. Тодарай санашкынар бугулар амыгга, Ты-ваанын деңизинге суг моондө-ликиннин ууңу 70 амыг кило-метр болур, оон үстү ужу Хайыра-кан далаанын чамында Алдын-Шына-ка чедер. Суг шыла ужу черлериниң нийти шөлү Тывага 24 муң гектар болур, оң иштинде 15 муң гектар-га дегенер шилдиги көдөө ажал-агы бугурулгезинге амыг чөрлөр бол-тур.

Кызымак далайын тургустувары-биле холбаштыр Шагаан-Арыг хоорай болгаш чуртукчалыг сес-тураларын өскөр көжүрүр апар. Шагаан-Арыгтын амыг турар чегин-ге сугуну терини 5—10 метр, а калжаа 9—10 километр чедер болур.

Бистин отрядымыстың кол со-ругалы болза, чуртукчалыг суу-лары өскөр көжүреринин тодоткай планларын ажаллап кылгыр болгаш республиканын колхозтарында, совхозтарында 15 муң гектар көдөө ажал-агы шилдиги кур черлерин сугулар амыгаарынын күсөл-биле бедик эгелеринин төлөксели кылы-ры болур—деп эш Волков уламчылап чугаалаан. Оң-биле чегелештир Кызыл болгаш Чадана хоорайларын аразында чаа орук уластурун эр-жүн шугууну база шилдиги тодот-кай апар. Баштайгы төлөксели бугу-таар Шагаан-Арыг хоорайын Алды-Шынака апарып турар дээр. Чаа Ша-гаан-Арыг амыг уенин чагайжыт-тынган дээр хоорай болур. Оң

Суг алаанта баар 15 муң гектар көдөө ажал-агы шилдигеринин орук-га 6—7 муң хире гектар кур чер-лерин болгаш эң болбазырантай сугуларга системаны организаатла-5—6 муң гектар чаа черлерин ажи-лап шилдиги планнатын тур-рар. Ийиң совхозтар болгаш колхоз-тар сугта амыг алырған эрги шил-деринин кыныг-даа карыта чок, зарын немелде хей орулганы балык, куш өстүреринин болгаш эске-даа күзүлүгүлү күсөл-биле амырлар.

Саян ГЭС-тин кылдым далайы-н чөрүн алаар-бодус байды-лык ээси өскөрүт. Улуг-Хем ра-йонун деңизининге шилдиги климат-тыг курорт хемчирг чаа черлер тып-тып келер. Бестеадынын түнөөдөргө ийенер Е. В. Волков отрядтын со-ставында кирип турар тусай эр-темин кижилерин дугайын кыска-зы-биле мынчаар чугаалаан: Чөр тургузуу шилдигеринин В. И. Сомов, И. Б. Басс, А. И. Сабанов, агроном Е. А. Чадаев олар Вол-ганын Ленин аттыг. Волгодарын СЭП-ин ХХП съездин аттыг болгаш Братск ГЭС-терин туду-галарын баштайгы шилдиги ажал-даарыга киришкенер. Олар бо чаа далаанын база ажалдаары-биле ку-седир дөргөнгө чигинип турбас.

УЛУС ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Чаа өөредилге чылынга белеткээр

Улус өөредилгенин системаның улам ийи саймалары, школазын ажаллаары-биле хараагазын бы-жылгаар дугайында Хоолуну амы-дырлаа боттандыры дээр Улуг-Хем районун партия, совет, улус өөредилге органдары ажал ажал-даарын чорутуу. Районун колхоз-тары, совхозтары кийер-биле кол-хозчуларын бедик бугурулгугу белеткөөр таласы-биле ажалдаарын чөр болгонда чорудуп турар.

Районун Баи-Кода сес чыл. Кара-Талда эге школазынын, Ша-гаан-Арыгтын № 1 база оң бөр чылдын 2 школазын, Торгалыга сес чыл, Ийи-Талдын, Хайыракан-нын чыл чыл школазы чаа өө-редилге чылынга белеткелерин эки чорудуп турар. Ол школазында школа бажынынын, интернаттар-нын болгаш башкыларын бажы-нарын септелгелери эки кылдын-ган, мында чаа педкалары салгы-лаан, парталарын, стол, сандалы-ларын бүрүн септеп четкөөр, балык-лар бажыныны штукатуралаттын-ган болгаш өөредилге номинары, киргүзү материалларын четкөөр.

Школалар оттулар ийиш, хемүр-лашты чамыда сөөртүп белеткел-алган болгаш школазынын деви-зорин херимнөө. Мынчанга ол школалар өөредилге чылынга бүрү белеткеттинген.

Школазын чаа өөредилге чы-лынга белеткелерин бүтү чонун болгаш шептеп турар организа-цияларын дуузын улуг болган. Ам районун 23 школазынын 13-жунуң септелгелери ам барык-ла бүрүн доозулган. Устүндө айттын-ган школазынын директорлары эш-тер Шадыр, Ким-оол, Кудрявцев, Мареева, Папий-оол, Бавут-Сири, Давыд, көдөө Советтер даргалары эштер С. Дуваа, В. Чодала, Самбу-таар школазын чаа өөредилге чылынга белеткелерин эки улут-каннар.

Жаанов аттыг колхозтун баштаар чегинин, оон дарганы эш Б. Кош-кар-оолун эгелекчи чоруп-биле колхозчулар Ийи-Тал чеди чыл шко-лазынын чаа өөредилге чылынга белеткелерин организааттыг болгаш

оңу шыгарып кылган доосканнар. Ам колхозтун күсөл-биле колхоз-чулар школада 40 орунуг чаа ин-тернатты тудуп турар. Интернат тудууга 25 колхозчуларын заа-ра туткан. Ам бажынын ханазын салырып дооскан. Боллоз интернат-тын тудуун август 5-ке чедир доос-кан, ажаллаа кийер-биле кол-хозчуларын бедик бугурулгугу белеткөөр таласын хандырып турар. Ол ышкаш «Улуг-Хал» совхоз (дирек-тор эш П. Моисеев) совхозтун кү-сөл-биле бо чылым чаа ажитыннар Хендигерин эге школазынын туду-туптеге, дегилге ажалдаарын эки организаатла кылган. Эске ажал-агылар үстүндө ажал-агыларын ууртукчуларын амыг үзөгү-лүгү-биле школазынын чаа өө-редилге чылынга белеткелерин эки организааттары күзүңгү.

Моон-биле чегелештир чамык школазынын, эң ылаңгыяда Булу-Теректе, Чаадыла, Арыг-Бажында, Арыскада сес чыл школазы (ди-ректорлары Куулар, Самбала, Ко-мбуй-оол), мында көдөө Советтер дар-галары эштер Тас-оол, Чодала, Т. Ховалыг, Сивкова олар школазы-нын чаа өөредилге чылынга белет-келерин дегилге ожуң чорудуп, школазынын септелгелери багыт шыгарып кылган турарлар. Ол ыш-каш районун «Найрал», «УТКА-нын 25 чымы» совхозтар (директор-лары М. Доржуудай, В. Охтаров), «Чодураа» колхоз (дарганы Төмүр-оол) школазын өөредилге чылы-нга белеткелерин ууртутула, дуза көргүзүлгө кичөөгөй салбайн ту-рар. Ол совхозтарын болгаш кол-хозтун школазынын 1780 кубо-метр оттулар ийишты амыг чедир белеткөөр болгаш белеткөөр 2284 кубометр ийи сөөртүмөөр.

Школазынын чаа өөредилге чы-лынга белеткелерин август 10-да бүрүн дооскам, күрүнө комиссия-ныга хүлээлгө, бо таласы-биле барымы таласын оңанын улус өө-редилгенин ажалдаачыларын кийириин боттадыры районун партия, совет болгаш ажал-агы организаацияларын чутула соуга-газы болур.

Д. МОНГУШ.

